

BEHÇET NECATİGİL'İN ESERLERİNDE ÇOCUK

Rahim TARIM*

ÖZET

İnsanı bir bütün olarak gören Behçet Necatigil'in şiirlerinde "çocuk" ve "çocukluk" önemli bir yer tutar. Doğrudan çocuklar için yazılmış sayılabilecek tek şiiri olmasına rağmen insan yaşamındaki birçok önemli algının temellerinin çocukluk döneminde atıldığını düşünen şairin, geleceğin büyükleri olarak gördüğü çocuk ve çocuklar konusundaki duyarlılığı büyüktür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocukluk, farkındalık (epistemolojik idrâk), gerçeklik dünyası, fark edilen gerçeklik, duyarlılık.

THE CHILD AND CHILDHOOD IN BEHÇET NECATİGİL'S WORKS

ABSTRACT

The child and childhood have an important place in the poems of Behcet Necatigil, who sees the human being as a whole. Although he has only one poem which can be considered as directly written for children, the poet, who holds to the idea that one's most important perceptions have their roots in childhood, has a strong sensitivity towards the child and children.

Key Words: Child, childhood, epistemological perception, reality world (Wirkwelt), marked world (Merkwelt), sensibility.

* Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, rahimtarim@gmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Sanat, dolayısıyla şiir, bir duyarlılık sorunudur. Duyarlılığın gelişmesi ise farkındalık dediğimiz epistemolojik idrâk ile mümkündür.¹ Sanatçının duyarlılığının düzeyi, dünyayı algılayış ve yorumlayış biçiminde saklıdır. Sanatçının dünyayı ve insana ilişkin sorunları yorumlama ve değerlendirme tarzı, onun zihinsel nesnesinin oluşmasında önemli rol oynar. Bu da, sanatçının yeteneğine, birikimine, bu yolda harcadığı emeğe, çabaya bağlıdır.

Behçet Necatigil'in eserlerine bu noktadan bakıldığında sanatın merkezinde insanın olduğunun farkında olan bilinçli bir sanatçı ile karşılaşırız. Necatigil eserlerinde yaşamın içindeki insanın evrensel yönlerini irdelemeye çalışırken 'çocuk'u da ihmal etmez. Çünkü çocuk sadece insanoğlunun yavrusu ve geleceğin bü-yüğü değil, korumasız ve yardıma muhtaç oluşuyla insan yaşamının tam da ortasındadır.

Hilmi Yavuz, Behçet Necatigil'in şiirlerini, şiir anlayışındaki değişime koşut olarak tasnif eder ve onun şiirlerinde üç dönem bulur.² Ancak, bu değişim şiir anlayışında olup özde değildir.³ Yani, şairin 'farkındalık'ı artmış ve doluluk (plenitude)la⁴ birlikte ontolojik olarak anlam düzlemi daha derin şiirlere yönelmiştir. Bazılarınca kapalı / soyut kabul edilen bu dönem şiirlerinde bile Necatigil'in 'çocuk'u göz ardı etmediği görülür.

Yukarıda, şiirin bir duyarlılık sorunu olduğunu söylemiş-tik. Necatigil'e göre bu duyarlılığın temelleri çocukluk yıllarında atılır. *Küskün Yolcunun Şiiri*'nde: "Şimdi hangi kitaplardan / Öğreneceksiniz onu, / Gelmiyorsa bazı şeyler / Çocukluktan geçerek" ve *Kaynar Kazan Temmuz* adlı şiirinde: "Ah her şey çocukluktan gelmeli!" diyen Necatigil şiiri "çocukluğumuzdan bu yana bizi yoğurmuş, kalıplaştırmış bir bakış açısı, aspekt"⁵ olarak görür. Daha önce Necatigil'in şiir anlayışında çocukluğun önemi üzerine başka

¹ TARIM, Rahim, **Kültür, Dil, Kimlik (Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası)**, Özgür yay., İstanbul 2002, s. 313-320.

² YAVUZ, Hilmi, "Necatigil'in Dağ Şiirini 'Yeniden İnşa' Denemesi", **Yazın, Dil, Sanat**, Boyut yay., İstanbul 1996, s. 153-154.

³ TARIM, Rahim, **Kültür, Dil, Kimlik (Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası)**, Özgür yay., İstanbul 2002, s. 299-303.

⁴ Bkz.: A.g.e., s. 321-326.

⁵ NECATİGİL, Behçet, **Düzyazılar II**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999, s. 115.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

bir çalışma⁶ olduğundan burada gerekli yerlerde bu bildiriye yapılacak göndermeler dışında çocukluk konusuna girilmeyecektir.

Behçet Necatigil'in çocuğun kendi dilinden kaleme aldığı tek şiiri *Resim*'dir. Necatigil'in şiirinde "Ara Dönem" olarak adlandırılan bir dönemde yazılmış ve *Arada* (1958) adlı kitabında yer alan on sekiz kıt'alık bu uzun şiirde, bir derslikteki Atatürk resminin çocuk/ların üzerindeki etkisi dile getirilir. Aynı kitapta bu şiirden önce yer alan *Atatürk* adlı şiirde de şair "büyüyen çocuklarda Atatürk'ün elleri"ni görür.⁷ Burada, çocuklara armağan edilen dünyadaki tek bayramı ihdas eden Ulu Önder Atatürk ile şairin duyarlılığının örtüştüğünü görülür. Ancak Necatigil, vatan tehlike-deyse çocukların da birtakım sorumluluklar yüklenebileceğini düşünmektedir. *Dar Çağ* (1960)'da yer alan *Her Zaman Atatürk* adlı şiirde bu sorumluluk şöyle vurgulanır:

*"Değil şehitlerimiz, atalarımız değil,
Bilir küçük çocuklar:
Para pul, sağlık, sevinç
Ana-vatan yorgunsa, bir tehlike karşısında
Değeri olur mu hiç?"⁸*

Şairin narration yani tahkiyeye dayalı şiirlerinin yer aldığı birinci dönemde yazılan ve *Çevre* (1951) adlı kitabında yer alan *Yıldızlar* adlı şiiri de bir yıldızın kişileştirilmesiyle öne çıkan bir şiirdir. Karanlık bir odada yalnız yatılmaktan korkan bir çocukla konuşan yıldız, sabır telkin ettiği çocuğa büyüdüğünde bu korkularının geçeceğini söyleyerek onu teselli eder.⁹ Hemen hemen aynı konu, şairin *Eski Toprak* (1956) adlı kitabında yer alan *Yıldızlarda Uyku* şiirinde de vardır. Sıradan insanların gündelik yaşamından bir kesit olarak değerlendirebileceğimiz bu şiirde akşam evine dönen bir adam yemekten sonra eşinin çocuğunu yatırmasından

⁶ Behçet Necatigil Şiirinde 'Çocuk ve Çocukluk', "Asfalt Ovalarda Yürüyen Abdal: Behçet Necatigil Sempozyumu", Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi, 27 Nisan 2005; *Osmanlı Araştırmaları XXVIII (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan IV)*, (2006), s. 195-223.

⁷ *Şiirler 1948-1972*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 44, 45.

⁸ *Şiirler 1948-1972*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 55.

⁹ *Şiirler 1938-1958*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 75.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

sonra hayallere dalar ve uyuyan çocuğunun üstüne bir yıldızın maytap gibi yağdığını düşünür:

*“O gece garip bir şey oldu:
Karanlık uzandı göğe,
Gökten bir yıldız aldı,
Odaya getirdi.*

*Boşlukta dönen yıldız
Işık ışık bölündü,
Renkli maytaplar gibi
Çocuğun üstüne döküldü.*

*Çocuk hemen uyudu,
Uykusunda güldü.”¹⁰*

Sanatçının çocuğun dünyasına dışarıdan bakışı olarak da adlandırılabilir bu şiirlerin dışında bu tasnife girebilecek diğer iki şiirden ilki *Kırk*'tır. **Arada** (1958) kitabında yer alan *Kırk*'ta henüz kırkını doldurmamış, yani kırk günlük olmamış bir bebeğin neler hissedebileceği dile getirilmeye çalışılır:

*“Daha hiç kaybı yokken
Şimdi korkar, yadırgar çok
Yirmisinde mi erken, otuzunda belki.*

*Şimdi ağlar, korkar çok
Çünkü yeni
Şimdi ister, hep ister, hep
Bilmez ki!*

.....
*Kırkı dolsa düzelir uykuları
Kaderine razı
Uyuşuk, bitkin başlarsa kırk
Yüksek ateşlerde anlar bazı.”¹¹*

Eski Toprak (1956)'ta yer alan *Gülüşleri* adlı diğer şiirde de uyuyan bir çocuğa bakan şair, bebeğin daha o dönemde adlandıramasa da kendisine gösterilen ilginin farkında oluşunu şöyle dile getirir:

¹⁰ A.g.y., s. 202-203.

¹¹ *Şiirler 1938-1958*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 233.

*"Uykusunda, uyanık, seyredilen bir çocuk
Gülümser masum.
Yıllar sonra bileceği yakınlığı o yaşta,
Anne baba arasında adlandıramadığı
Bakışları, ilgiyi şimdiden anlar da
Gülümser
Bilirim."*¹²

Dar Çağ (1960) adlı kitabında yer alan *Hesaplar* şiirinde ise, çocukların dünyasına yine dışardan bakan ama onları anlamaya çalışan bir şair vardır karşımızda:

*"Hesaplar kaç gün oldu
Ve çocuklar bakarlar ne yazarlar
Bu anne, bu baba.*

*Çıkarırlar, toplarlar ne kaldı
Ve çocuklar bütün gün sıcaklar
Gözleri yıldızlarla kalkarlar: Attâ!
Oysa yemekten önce sürdürdüler kapıları
Oysa deniz kıyısı o kadar uzak ki
Ve yok yorgunluğa at, araba."*¹³

Bilinenin aksine, çocukların birçok şeyi anlayabileceğini düşünen şair, kitaplarına girmemiş şiirleri arasında yer alan *Geçtiyse* adlı şiirinde bu duygularını şöyle dile getirir:

*"Kimileri hâlâ kendileridir
Anlar susar çocuklar
Onları düşünelim
Yaşadığı yaşadığı kadar.*

*Büyükler -- büyüklerin
Katıdır yürekleri.
Oysa onlar bir kaygı
Ya da bir aşk çarparsa"*¹⁴

Necatigil'in çocuk konusundaki duyarlılığını ve çocuklar hakkındaki temennilerini en güzel anlatan iki şiir ise adlarını ya-

¹² A.g.e., s. 192-193.

¹³ *Şiirler 1948-1972*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 18.

¹⁴ *Şiirler 1972-1979*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 387.

zıldıkları özel bir yıldan alan *Dünya Çocuk Yılında I, Dünya Çocuk Yılında II*'dir. Şairin vefatından sonra Kâmuran Şipal tarafından derlenen **Söyleriz** (1980) adlı kitabında yer alan bu şiirlerde şair, “nur topu” olarak nitelendirdiği her çocuğun bakılmaya korunmaya ihtiyacı olduğunu ifade eder, çocukların yokluk görmeden rahat içinde iyi günler görmelerini ister:

*“Her çocuk bir nur topudur,
Paçavralar içine bile düşse
Bir nur topudur.*

.....
*Örselenmiş doğmuşsa
Onarılın ister,
Baksınlar, korusunlar
Ana baba yanında olsun ister,
Tanrısal dilekler:
Her çocuk bir nur topudur”¹⁵*

*“Bütün çocuklar
Yokluk bilmesinler
Et, şeker, süt bulsunlar
Giyimli, tok ve rahat
Gitsinler okullara
Sınıflarını geçsinler.*

*Büyükler biraz daha yorulsun
Onlar da büyüsünler
Onlar da mesut olsunlar
Geçti, kaç savaş ezikliği
Çocukları düşünsünler
Çocuklar iyi gün görsünler.”¹⁶*

Şairin bu duyarlılığı **Divançe** (1965)'de yer alan *Korku* şiirinde de görülür. Henüz birçok şeyin farkında olmayan çocukların annesiz ve babasız kalmamaları için temennilerde bulunan şairin korkusu o kadar büyüktür ki büyüklerin ardında kalan çocukların durumunu ölümden beter görür ve “çocuklar küçükse, büyükler gidince onlar da ölmeli” der:

¹⁵ “Dünya Çocuk Yılında II”, **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 242.

¹⁶ “Dünya Çocuk Yılında I”, a.g.y., s. 241.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

*"Tanrı onları dört gözden ayırmasın
Hiçbiri anne baba yokluğu bilmesin.*

*Büyükler gidince çocuklar küçükse onlar da ölmeli
Çünkü kendi evlerinden gayrı evler el evleri
Hele o kış ayları korkulu akşam üzerleri...
Bizler ki büyükken bu kadar yalnızız da
Ya onlar küçücük kalırsa ardımızda?*

*Hem onlar geç büyürler, sonra ne güç büyürler
Daha yavru dünyanın farkında değiller
Üşümüş soğuklarda yatağımıza gelirler...*

*Bizler ki büyükken bu kadar yılmışız da
Ya onlar küçücük kalırsa ardımızda?"¹⁷*

Necatigil'in ilk şiir kitabı olan **Kapalı Çarşı** (1945)'da yer alan *İhtiyarlık* adlı şiirde rüyasında kendisini ihtiyarlamış olarak gören şair, okuldan dönen torununu parka götürdüğünü, çocuklar oynarken kendisinin de sigarasını tüttüreceğini düşünür.¹⁸ *Aile* adlı şiirde ise sıradan bir insanın günlük koşuşturma sonunda evine dönüp birlikte yenen yemekten ve çocukların uyumasından sonra duyduğu mutluluk saltanatla karşılaştırılacak kadar büyüktür.¹⁹

Çevre (1951)'de yer alan *Sizin Hikâyeniz* adlı şiirde ise yalnızlık çeken ve evlenmeyi düşünen bir anlatıcı ile karşılaşırız. Çocuklar, şair olduğunu hissettiğimiz bu anlatıcıda bir aile özlemini uyandırır:

*"Çocukların karşısında
Sızlar gönlünüzün bir yeri,
Size de uzansın istersiniz
Bir kadının elleri."²⁰*

Bu kabilden sayılabilecek bir şiir de **Evler** (1953)'de yer alan *Bir Ev Bir Çocuk* adlı şiirdir. Şairin muhtemelen kendi yaşantı-

¹⁷ **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 94.

¹⁸ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 29.

¹⁹ A.g.e., s. 28.

²⁰ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 103.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

sından kaynaklandığı anlaşılan bu şiirde, genç bir adamın kısa hayat hikâyesine yer verilir:

*“Gençten bir adamdı
Hikâyesi gayet kısa.*

*Yıllar yılı tek başına yaşadı
Bir gün rasladı bir kıza.*

*Düşündüler, birlikte yürüseler
Ömür geçiyor nasılsa.*

*Şimdi içine bir ev, bir de çocuk girer
Aşkları yazılsa.”²¹*

Aynı kitapta yer alan ve çok popüler olan *Gizli Seveda* şiirinde de mutluluk ölçütü olarak evlilik ve çocuklar vardır:

*“Sokakta ayaküstü
Konuştuk ordan buradan,
Evlenmiş, çocukları olmuş
Bir kız, bir oğlan.”²²*

Evlilik ve çocuk sahibi olma insanı yalnızlıktan koruyamaz ama birçok insan evlilik deneyimini yine de yaşayacaktır. **Beyler** (1978) adlı kitabında yer alan *Bağdat* adlı şiirde de bu durum şöyle işlenir:

*“Bir gezide uğranılan yerlerden
Çok kısa bir selâm atılan kart --
Yalnızlık yaşanmak geçmişe
Bir eşin, bir çocuğun olduğu
Zamanları yaşadılar.”²³*

Necatigil’in birçok şiirinde kendi yaşantısından gelen dikkatler aynı zamanda kendisi gibi sıradan, küçük insanların hayatında her gün yaşanabilecek durumlardır. Edebiyat terminolojisinde “yaşanmışlık” dediğimiz, yaşanmış olması veya yaşanabilmesi mümkün olabilecek bu durumlar alımlayıcıda gerçeklik duy-

²¹ A.g.e., s. 148.

²² A.g.e., s. 161.

²³ *Şiirler 1972-1979*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 153.

gusu da oluşturur. Şair, bu duyguyu kitaplarına girmemiş şiirleri arasında yer alan *Kısıık*'ta şöyle dile getirir:

*"Ben bir sürü hastalık çektim de gördüm de
Kimse diyemez ki özenmiş yazıyor
Hem ben ne yazdımsa ağırlığı altında
Ezildim de yazdım
Kimse diyemez ki özenmiş yazıyor.
Doğdum dünya harbi, birinci dünya harbi
Çocukluğum veremli inek sütleri
Boynumda kollarımda oyuk lenfa bezleri
Hastane koridoru, beklemek, küvet, irin
Acısını ancak bir ben bilirim.
Derin izleri derimde utanacak değilim."*²⁴

Evler (1953) adlı kitabında yer alan ve *Çay* adlı şiirinde de büyük ihtimalle şairin çocukluk dönemine ilişkin anılar işlenir. Çocuk adının geçmediği bu şiirin sonunda mekânların hızlı değişiminin hatırlamaya engel olduğu vurgulanır. Burada çocuğun korunmasız ve fakir dünyasına yaşanmışlıktan gelen içtenlikli bakış, okuyucuda bir acıma duygusu uyandırır:

*"Yumulu avucunda bir korku: düşer para..
Az ekmek, bir tutam çay, sonra bir şişe
Yakacak ispiro şişede parmak kadar
Ve çok yaşlı bakkal, sabah, kenar mahalle.*

*Annesinin her halde bir gaz ocağında
Kaynatıvereceği.. ve katıksız ekmek..
İçecek sevinerek okula yetişecek
Biraz çay soğuklarda.. ne kadar acı şu dünya."*²⁵

Necatigil'in kendi yaşamında gelen bu dikkatleri arasında çocuklarını hava almak için parklara götüren genç evli çiftler de vardır:

*"Bebeği arabasına koyarak
Biraz hava almaya
Temmuz sokakları تنها
Ama gündüzkü kadar pis.*

²⁴ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 363.

²⁵ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 153.

*Kıyılar tutulmuş varsa bir bank
Gerilerde karanlık bir köşe
Artık her şey çocuk için
Öğretmen, memur, işçisiniz!*

*Uyudu yavru temiz
Hava almış kadar olarak
İlerleyen gece
Evinize geldiniz.”²⁶*

Ancak, çocuk sahibi olmak, hayata katlanma kolaylığı sağladığı kadar zaman zaman da onlar için birçok sıkıntıya katlanmayı da gerektirecektir. **Arada** (1958) adlı kitabında yer alan ve bu duyguları işleyen *Çocuklar* adlı şiiri hayli etkileyicidir:

*“Çarşılarda bir şey
Biz pek aramazdık çocuklar olmasaydı.*

*Kasaplarda manavlarda bazı yorgun kadınlar
Hep de تنها saatleri seçerler
Sonra yavaş bir sesle
Çocuk için hasta kaç gündür yemiyor
Biraz et biraz meyva isterler.*

*Sevdiği bir reçeli gün aşırı yalnız ona
Kaşıklarla beraber büyür bir üzüntü
Yağların şekerlerin çayların
Uykularda bile bitiyorsa
Annelere düşündürdüğü.*

*İnsanlara tezgâhlara kâğıtlara kolaydı
Biz bu kadar eğilmezdik çocuklar olmasaydı.”²⁷*

İnsanlara normal koşullarda katlanılamayacak şeylere katlanmayı zorunlu kılan ve boyun eğdiren sadece çocuğun varlığı değil, aynı zamanda duyarlı insanın, çocuk veya çocuklar karşısında duyduğu sorumluluktur. Necatigil şiirlerinde bu insanî

²⁶ “Genç Evliler, Gecelikler” (Söyleriz), *Şiirler 1972-1979*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 287.

²⁷ *Şiirler 1938-1958*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 232.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

duyguyu da işler. **Dar Çağ** (1960)'da yer alan *Ödemek* şiiri buna en iyi örnektir. Yaşamın bir bilançosunun çıkarılıp muhasebesinin yapıldığı ve üzerinde kimsenin hakkının kalmamasını isteyen şairin bu duyarlılığından çocuklar da hissesine düşeni alır:

*"Ödenmeli annelerin babaların verdiği
Evliysek çocuklara
Büyükler bağışlayınız
Onlardan artmıyorsa."*²⁸

Aynı duygular, şairin **Beyler** (1978) adlı kitabında yer alan *Taşlı Yol* adlı şiirinde de vardır:

*"Aşklar, dostluklar, bir arada olmalar
Hangi birine yetiş, geçtim, öderim.
Eşler, çocuklar, ölmüşlerin yakınları
Sonradan katılanlar, kaçtım öderim."*²⁹

Gündelik yaşamın zorlukları ve bu sorumluluk duyguları içinde bekletilmemesi gerekenler arasında çocuklar da vardır. **Dar Çağ** (1960)'da yer alan *Sinek* şiiri buna örnek olarak verilebilir:

*"Sabah sinir sallanan aynalarda tıraş olmak
Yine geç kaldıksa sofralarda çocuklar
Susuz solar çiçek."*³⁰

Her ne kadar duyarlı olursa olsun, sosyal bir varlık olan insanın zaman zaman bu sorumluluğunu unuttuğu veya "unutmuş gibi" olmayı gerektiren durumlar da vardır. **Aklar** (1975)'da yer alan *Dur Şimdi* bu duyguları işleyen bir şiirdir:

*"Gezilerdi sevgilerdi içtenlikler
Geldilerdi gerekirdi gitmeniz.
Kaldı, hep siz
Geri çevirdiniz.*

*Düz duvar tırmanmalar
Sözde nedenleriniz.
Eşleri çocukları dostları
Unutmuş gibiydiniz."*³¹

²⁸ **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 39.

²⁹ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 161.

³⁰ **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 16.

³¹ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 68.

Çocuğun varlığı insana büyük bir mutluluk kaynağı olduğu gibi aynı zamanda onun sağlıklı bir ortamda sağlıklı bir şekilde büyümesini sağlamak da insanlar için ayrı bir endişe kaynağıdır. Bu duygular şairimizin **Evler** (1953) kitabında yer alan *Mavi Işık* adlı şiirinde şöyle dile getirilir:

*“Sen bir çiçeksin
Annen saksı,
Azıcık hastalansan
Odalar yaşlı.*

*Sevincimiz, üzüntümüz
Hep sana bağlı,
Senden gelir gücümüz
Doğan güne karşı.
Bizim çocukluğumuz
Karanlık, paslı..
Sen güneşlerde yaşa
Altın saçlı!*

*Gökten düşen mavi ışık,
Mavi ışıklarda dünya.
Evlerin yaşaması
Sen olunca.”³²*

Bu şiirde de yine şairin kendi yaşantısından gelen ve evin neşesi olan çocuğa bakış anlatılmaktadır. Kendi çocukluğunun karanlık günlerine karşılık çocuğun varlığı evi aydınlatmaktadır. Mutlulukla birlikte endişelerin işlendiği buna benzer bir diğer şiir de **Arada** (1958) adlı kitabında yer alan *Dörtlülü Yonca*'dır:

*“Eşkenar üçgenin A köşesi kopsa
Kapı
Çocuk sokaklarda.*

*B köşesi kopsa
Pencere
Soğuk dolar içeri
Üşütür, hasta.*

³² **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 149.

*C köşesi kopsa
Aç
Yok küçük sofrası.*

*Bu üçgenin köşeleri üç kenet
Tutuşmuşlar el ele
Her biri kendince kopmayı bekler
Çocuk büyüsün hele.”³³*

Çalışan ana-babaların en büyük endişeleri evde kalan çocuklardır. Çünkü evler, en az dışarıya kadar tehlikeli ve tuzaklarla doludur. Yine **Arada** (1958) adlı kitabında yer alan büyük ihtimalle şairin yaşantısından kaynaklanan ancak küçük insanın gündelik yaşamına da denk düşen *Sımr*, çocuk sahibi insanların endişelerinin işlendiği bir şiiirdir:

*“Parlar gaz ocağı, sıçrar kıvılcım
Merdiven başında bir sigara
Belki söndürmeliydiniz.
Çok küçük çocuk, yaşlı sakat anne
Seslenir akşamlara alevlerin içinden
Aklımız evde.”³⁴*

Çocuklar büyüse, kendi ayakları üzerinde durabilseler de ebeveynin bu endişeleri asla dinmeyecektir. Çünkü ana-babanın gözünde çocuklar asla büyümmezler. Bu kez, evlere sağ salim dönüşleri beklenecektir. Şairin **Beyler** (1978) adlı kitabında yer alan *Ortam* adlı şiiirinde bu duygular şöyle işlenir:

*“Tozkoparan fırtınası
Kaç koldan kıvrılır
Vurur camlara yukarı.
.....
Akşam nasıl dönecekler
Bekleye bekleye korkularda
Biz her gün bu çocukları.”³⁵*

Evlilik ve çoluk çocuk sahibi olmanın insanı yalnızlıktan kurtaracağı düşünülse de pratikte bunun hiç de öyle olmadığı

³³ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 231.

³⁴ A.g.e., s. 230

³⁵ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 144.

görülecektir. Bu durum en azından duyarlılığı gelişmiş, kendini sorgulayan insanlarda ve özellikle sanatçılarda görülür. Necatigil'in, yaşlılık dönemine denk düşen **Beyler** (1978) kitabında yer alan *Çökelek* adlı şiirinde bu duygu şöyle dile getirilir:

*"Karışmak çoluk çocuğa
Çaredir, geçer sanın!
Akşam telâşlarında
Bastırır ansızın,
Yok yardımı yalnızlığım."*³⁶

Yalnızlığın giderilememesi gibi aile ve çocuk sahibi olmak mutluluğun sorgulanmasına engel değildir. Bu düşünce, şairin **Divançe** (1965) adlı kitabında yer alan *Korku Çiçekleri* adlı şiirinde açıkça ifade edilir:

*"Ürkek bezgin baktığımız göklerden
Yarımlara güvendi umduğumuz.
Çocuklar, evler ve ekmek...
Ama mutlu muyuz?"*³⁷

Bu sorgulamadan evlilik kurumu da payını alacaktır. Özellikle çocukların varlığından dolayı ötelenme veya ikinci plana düşme şairin yine **Divançe** (1965) adlı kitabında yer alan *Evlilik* şiirinde şöyle işlenecektir:

*"Döner dünya boşa, rulette kumar
Siz kaç kişiyle evlisiniz?
Yetinmek artarsa onlardan, çocuklardan
Yakınlar, tanıdıklar.. sonra siz."*³⁸

Kendi duygu ve düşüncelerini didik didik edercesine tahlil ve sorgulama beraberinde kaçış duygusunu da getirir. Ancak, evler, eşler ve çocuklar bağlayıcılıklarıyla bu kaçışa engeldir. Necatigil'in şiirlerinde bu duyguya da yer verdiği görülür. Örnek olarak **Arada** (1958) adlı kitabında yer alan *Birey* adlı şiirinde şair, yüce duygular arasında bu kuşatılmışlığın –en azından kendisi tarafından- kırılmayacağını dizelerine şöyle aktarır:

³⁶ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 180.

³⁷ **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 87.

³⁸ A.g.e., s. 92.

*“Çekmek kadırgaları bitkin, bezmiş
Kendimize bile çok zaman
Dar dörtgeni nasıl kırsın bu gövde
Eşleri mi evleri mi çocuklar destan”³⁹*

Kaçış duygusu, bir türlü şairin peşini bırakmaz. Ancak yine aynı engel karşısındadır. Aynı kitapta yer alan *Yaş* adlı şiirde, bu kaçışın olanaksızlığı vurgulanır:

*“Evlerden, çocuklardan, sevgililerden
Uzaklaşmak –den hep, yaşamak bir –den
Deler graniti nem un ufak tünel
İşler yaş”⁴⁰*

Kitaba adını veren *Arada* şiirinde, insanı kaçıştan alıkoyan çocukların bağlayıcılığı daha bâriz görülür:

*“Çocuklar arada, nasıl bırakılır elleri
Dönüşler tatlıdır, telâşlıdır
Bir bezginlik çökse bile
Üstümüze akşamüzerleri”⁴¹*

Kaçış düşüncesi, kararsızlık ve sorumluluk... **Aklar** (1975)'da yer alan *Direk Eğridir* şiirinde de bu karmaşık duygulara şöyle yer verilir:

*“Garip gittiğimde
Çay, çorba, çocuklar
Yanmazsa ocakları --
Aradığım bu kadar az”⁴²*

Her ne kadar bu düşüncelere engel olunamazsa da ailenin varlığı, aynı zamanda dış dünyaya karşı insanı koruyan bir savunma kalkanıdır. Necatigil'in **Zebra** (1973) adlı kitabında yer alan *Siper* adlı şiiri bu bakımdan dikkat çekicidir:

*“Siz ki değişmez çizgilerle
Evler eşler çocuklar -- katlanmış kendinize
Ya günün bir yarısı
Bu giderken giderken sürçen adımlarımız*

³⁹ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 235.

⁴⁰ A.g.e., s. 255.

⁴¹ A.g.e., s. 260.

⁴² **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 74.

*Durur bir yol sağa sola bakınır
Nasıl katlanacaksınız?*

*Siz ki kat kat kendine
Siper etmiş yakınları güvenli
Ya o boşluk duygusu
Siz ki dolu acıyla --
Onlar nasıl katlanır?"⁴³*

Çocuk ve aile dış dünyaya karşı insanı koruyan bir kalkan olduğu gibi zaman zaman bazı yoksulluk ve yoksunlukları örtmek ve kapatmak için de bir mazeret, bir sığınak olabilirler. Şairin "Başlık Konulmamış Şiirleri" arasında yer alan bir şiirde bu duygu şöyle aktarılmaya çalışılır:

*"Ben önce kendi çarşılarımda
Yoksun, alınmaz, yolculuklar
Gitmişim getirmişim gurbetlerden
Sonradan düşünür, utanırım
İnci boncuklar.*

*Yazarız, ama nasıl yaşarız
Neyi nerden alarak
Gün gelir, sorulur
Ne olurduk almasak
Yanıtlarımız çocuklar."⁴⁴*

Necatigil'in şiirlerinde çocuk oyunlarına da yer verildiği görülür. Şairin **Çevre** (1951) adlı kitabında yer alan *Evcik* şiiri, şairin ileride gittikçe derinleşecek sanatçı bakışını yansıtmaya bakımından önem arz eder. Şiirde evcilik oynayan bir küçük kızın oyununa katılan şair, çocuğun dünyasından hareketle, yaşamı modelledikleri oyunların günün birinde gerçekleşeceğini ama her çocuğun bu kadar şanslı olamayacağını düşünür:

*"Kapı önünde Ayşe
Hanım hanımcık iş gördü,
Sonunda kendine göre
Bir yuva kurdu.*

⁴³ **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 180.

⁴⁴ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 304.

İlk ben oldum misafiri
 Güle güle otur'a gittim.
 Bir yüksük-fincanda getirdiği
 Hayal kahveyi içtim.

.....
 Ayşem, gibi dünyada,
 Ayşeler dolu.
 Hepsi "evcik" oynar
 Ötedenberi.
 Ayşeler büyür,
 Günün birinde
 Oyun-ev'leri
 Sahici olur.

Ama hepsinin mi
 Hepsinin değil.

Ayşelerin kimisi
 Yuvadın, evden yoksul
 Sert rüzgârlar önünde
 Güz yaprakları gibi
 Boşluklara savrulur."⁴⁵

Ancak, Necatigil diğer şiirlerinde geçen çocuk oyunlarını asıl vermek istediği mesaj için adeta bir motif gibi kullanır. **En/Cam** (1970)'da yer alan *Küskün Yolcunun Türküsü*'nde çocukluktan gelmesi, bilinmesi gereken bir deneyim gibi gördüğü bu çocuk oyunu ile yaşam arasında bir bağ kurar:

"Uzun yürümelerden
 Sonra bitkin düşerek --
 Bu bir çocuk oyunu:
 Ben seni çektim çekerek.

Şimdi hangi kitaplardan
 Öğreneceksiniz onu,
 Gelmiyorsa bazı şeyler
 Çocukluktan geçerek.

Kasırgayı, doluyu

⁴⁵ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 73-74.

Yemiş de düşmüş gibi
 Issız kaldırımlarda
 Garip gece kelebeği
 Düşe kalka sekerek.
 Şimdi hangi yollardan
 Siliniyor izleri
 Çağ dışı bir çağrışı
 Sigara içer gibi
 İçine çekerek.

Dünya böyle gidiyorsa
 Elbet bir nedeni var
 Ben sana küstüm küserek."⁴⁶

Zebra (1973)'daki *Durak* başlıklı şiirde ise çocukların oynadığı "trencilik" oyunu şairde, bu hayali oyundaki gibi bir trene binip uzaklaşma hissi uyandırır:

"Trencilik oyunu çocukların
 Seslenir biri istasyonları
 Sonra güler sahi sanıyorlar
 Bilmiyor muyum.

Şimdi ben motorize güçler
 Ses yitiren gürültülerde
 Sessizce bir yere --
 Olsa -- bilmiyor muyum.

Bizi ne yapsınlar safra --
 Her ne ki ettik iyi ettik
 Önlenebiliyordu
 Bilmiyor muyum"⁴⁷

Beyler (1978) kitabında yer alan *Kaçaklar* adlı şiirde ise yaşamın getirdiği sıkıntılarla mücadelelerden doğan ancak çeşitli nedenlerle gerçekleştirilemeyen ama bir türlü de bastırılmayan kaçış duygusu çocuklarla bilge oynayarak yatıştırılmaya çalışılır:

"Bölün bölün kaç parça, evleri düşün
 Dayanılmaz özlem uzaklara.

⁴⁶ *Şiirler 1948-1972*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 157.

⁴⁷ A.g.e., s. 175.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Önlenmez korku: Ölüleri düşün!
 Sonra bu kafayla yürüttüğün işin!

 Ben şimdi yakındaki arsada
 (Siz de gelin, üç beş adım)
 Yaşıtım çocuklarla
 Bilye oynuyorum."⁴⁸

Yaz Dönemi (1963)'nde yer alan *İçerde* şiirinde de ismi verilmeden "ebecilik" oyununa değinilir:

"Yaşlanmak, o her şeyin biraz biraz yettiği --
 Anılar yerini tutuyor.
 Ben bu oyunu küçükken de görmüştüm:
 Çoklarını kovalıyor, birini tutuyor.

 İnsan kimi gemileri ne de çabuk unutuyor
 Binmiştik sözde,
 Bir çocukluk yatıyor
 Battığı yerde.

 Sağım solum doldu. Zil çaldı. Bu kaçmı?
 Bir telaştı geçti, oturdu hepsi."⁴⁹

Necatigil'in Türk şiirinin tek dışavurumcu şairi olduğunu söyleyen Hilmi Yavuz'a göre dışavurumculuk, 'öz'üne ulaşabilmek için 'şey'leri gereksiz ayrıntılardan ayıklayarak onları sahte gerçekliğin üzerine çıkarmaya çalışmaktır. Bu, aynı zamanda fenomenolojik indirgemedir. Hilmi Yavuz, Necatigil'in şiirlerinin de Husserl'in "unsere alltagliche Lebenswelt" dediği gündelik yaşam dünyamızı kuşatan eşyayı işlevsel ve ilineksel bağlamından kurtarıp paranteze alarak onları 'öz'lerine (eidos) indirgeyen bir şiir olduğunu söyler.⁵⁰

Bu saptamalar ışığında baktığımızda Necatigil'in gerçekten de çocuk hayatında önemli bir yer tutan oyuncaklara da bu bağlamda yer verdiğini görürüz. **Aklar** (1975)'da yer alan ve adını

⁴⁸ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 179.

⁴⁹ **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 79.

⁵⁰ YAVUZ, Hilmi, "Bir Dışavurumcu Şiir Temellendirmesi", **Yazın, Dil, Sanat**, Boyut yay., İstanbul 1996, s. 170-171.

da bir çocuk oyuncağından alan *Yoyo* buna örnek olarak verilebilir:

*“Uzun ince bir lastik
Ya da ip
Parmağa takılı
Sağa sola yere
Atarsınız, gitse ya,
Döner, avucunuzda,
Gidemez bırakıp.*

*Kâğıt, bez bir top
Tahta, plastik
Bir disk
Hani şu çocuklarda --
Sallarsınız ipini
Koparıp gitse ya,
Gidemez, döner geri.”⁵¹*

Yine adını bir çocuk oyuncağından alan **En/Cam** (1970)'daki *Uçurtma* adlı şiirde yer alan “parçalanmış uçurtma” dizesi bir hayal kırıklığının sembolü olarak Necatigil'in şiirinde yerini alır:

*“Biz şimdi o hangi bedduanın tuttuğu
Parçalanmış uçurtma.
Yokken varsanız varsınız
Aç kitaplarda --”⁵²*

Behçet Necatigil'in şiirinin ana matrisi “Yaşamak Azaptır” düşüncesidir.⁵³ Şair, en mutlu anlarında bile bu düşünceden dolayı mutsuz olabilmektedir. Onun çocuklara bakışında da bu karamsarlığı görmek mümkündür. **Söyleriz** (1980)'de yer alan *Kalırız* adlı şiirde⁵⁴ “acının tohumlarının çocukluktan başla” dığını söyleyen Necatigil, çocukların da büyükler gibi yaşamın acımasız çarkında ezildiklerini düşünür. Özellikle oyun çağında çocukların büyüklerin dünyasında çalışmak zorunda kalışları onu derinden

⁵¹ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 98.

⁵² **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 165.

⁵³ YAVUZ, Hilmi, “Necatigil'in Dağ Şiirini 'Yeniden İnşa' Denemesi”, **Yazın, Dil, Sanat**, Boyut yay., İstanbul 1996, s. 153-161.

⁵⁴ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 283.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

etkiler. **Evler** (1953)'de yer alan *Keyif* adlı şiirinde şairin acıyan bakışlarına çocuklar da takılacaktır:

*"Sen küçük kız, ver bir gazete
Hangisi olursa olsun!
Öperdim ellerini kötüye çekilmese,
Çocukluğunu satıyorsun."*⁵⁵

Aynı zamanda bir izlenim de sayılabilecek bu şiirin adeta açılımı niteliğinde ve kitaplarına girmemiş şiirleri yer alan *Orhan Kemal* başlıklı şiirinde de aynı duygular ama bu kez sadece çocuğa odaklı olarak ayrıntılı işlenmiştir. Şairin son döneminde terk ettiği tahkiyevî (narrative) tarzda ele alınmış bu şiirde, içkili lokantalarda karamela satan bir küçük bir kızla iki gencin alaycı konuşmaları konu edilir:

*"Üst kat تنها, ancak beş on müşteri.
Bir kız geldi, karamela uzattı,
'Boş ver!' dedi arkadaşı, beriki aldı,
İki delikanlıydı.
Alan sormaya başladı:
'Kaç yaşındasın, anan baban var mı?'
Ezberlemiş gibi
Kız anlattı.*

*O gün 27 mayıstı,
'Bil bakalım 27 mayısı!'
İlk'in dördünde kız, bilemedi.
Üç masa beride, plakta ölü bir şarkı,
Issızdı çevre. Oğlan sordu, kız söyledi.
Sıkıldığımı görüyordum
Hiç orali değil gibi.*

*Bir nutuk çekti uzun,
Dünyadan habersiz serseri
Cıvık gözlerinde parıltılar:
'Ne işin var senin burda gece vakti?
Ablan güzel mi? Yok para! Al karamelanı,
Çek git!' dedi. Duydum hepsini
Yazmaya Orhan Kemal olacaktı."*⁵⁶

⁵⁵ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 156.

Kaderin çocuklar konusunda da âdil olmadığını düşünen şair, mutlu çocuklara, kendi çocuklarına bakarken bile (Tevfik Fikret'in *Haluk'un Bayramı* şiirinde olduğu gibi) yaşantısından gelen acı deneyimlerini düşünür ve ıstırap duyar. Yukarıda verilen örneklere ek olarak **Eski Toprak** (1956)'da yer alan *Kan* verilebilir:

*"Daldığı geçici uykulardan uyanır
Katil ruh hastası saralı
Uzak memelerden sızar bir kirli damla
Çeker görmediği yüzlerin günahını
Biz zavallı çocukluğunda daha."*⁵⁷

Aklar (1975)'da yer alan *Sıcak Mutfak* adlı şiirde ise çocuklara yedirilmesi sakıncalı görülen yemekleri büyükler yer. Onlara yeni yemek yapılacaktır. Bu durum, şaire Hz. Ömer'in adaleti kıssasını⁵⁸ hatırlatır:

*"Bir kadın ihtiyar
Ocak başında
Pişecek şimdi
Üfler odunları
Çömlek, kaynar su
İçinde çakıllar
Ağlaşır torunları.
.....
Yensin bitsin
Kalmasın yarına
Dokunur çocuklara
Onlar hiç yemesin
Bu nokta çok önemli
Başka sofraya onlara*

⁵⁶ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 380.

⁵⁷ **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 194.

⁵⁸ Bilindiği gibi dağda torunlarıyla yaşayan yaşlı ve fakir bir kadın, yiyeceksiz kaldıkları bir gün suyun içine koyduğu taşları pişirir gibi yaparak aç olan torunlarını oyalamaktadır. Yaşlı kadın, tebdil-i kıyafet dolaşan Hz. Ömer'e içinde buldukları sefaletin sorumlusunun halife olduğunu söyler. Hz. Ömer, dağ başında aç, sefil olduğunu halife nereden bilsin deyince kadın "o halife, bilecek, bilmeli!" diye yanıt verir. Hz. Ömer, bu hadiseden kendine bir pay çıkarır. O bir halifedir ve değil bu kadın ve torunları, dağ başında gezen keçiden dahi sorumludur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Başka şeyler yapmalı.”⁵⁹

Çocukların büyüdüğü eski şeylere ve her birinde birçok anının yaşadığı eşyalara duyarsız kalmaları da şairi yaralayan bir husus olarak **Söyleriz** (1980) adlı kitabındaki *Eşya* adlı şiirine şöyle yansır:

*“Çocuklara kalması
Çocuklar --
Hızlı değişme
Alaylı bakışları.”⁶⁰*

Şairin çevresinde gözlemlendiği olaylar ve izlenimlerinden şiirlerine yansıyanlar arasında da çocuklara mutlaka yer verdiği görülür. Örneğin, **Aklar** (1975)'daki *Kirli Masa* şiirinde gidilen bir davette, bırakılacak kimse olmadığı için getirilen bir çocuğun büyükler arasında bir süre oyalandıktan sonra uyuyup kalışı anlatılır:

*“İkisi de okumuş
Ana baba
Yoktu kimseleri.
.....
Alıp geldiler
Bir süre
Oyalandı yoruldu.*

*Derken biri gördü
Uyumuş kalmış
Bir kenara yatırdı.*

*Biri baktı bir ara
Yüzünde seğirmeler
İçki gürültü*

*Kansız soluk
Çocuk küçük
Başı yana düştü.”⁶¹*

⁵⁹ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 99-100.

⁶⁰ A.g.e., s. 288.

⁶¹ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 88.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Veya yapılan bir gezinti dönüşü güzergâhı üzerinde rastlanan kucağında çocuğuyla dilenen bir kadının düşündürdükleri **Aklar** (1975)'de yer alan *Sinanpaşa* şiirine şöyle yansır:

*“Kim getirip bıraktı
İşte gene orada
O dar geçitte
Yapışık gibi duvara
Bir kadın iki çocuk --
Bulandı su
Gece karanlık
.....
Hep kendi çıkarında
Kaçardın, kaç
Bu çocuklar bu kadın
O sabahlar bu gece
İşte gene karşında
Nefret ya da acıma
Şimdi ne yapacaksın?
.....
Ama bu son gecen senin
Artık zor geçersin
Anla bir daha
Artık hep burada
Adam çocuklar kadın.”⁶²*

Sıcak aylarda evde geçen öğle saatlerinde de bu dikkat devam eder. Örneğin, **Söyleriz** (1980)'de yer alan *Temmuz Tikleri* adlı şiirinde tüm mahalle ve apartman sanki “ölüm uykusuna yatmış” gibidir. Kuşlar gibi her zaman cıvı cıvı oynayan çocukların bile sesleri duyulmaz. Bu düşünceler arasında bir gün bir sokakta aniden ölebileceği aklına gelen şair, sokakta oynayan çocukların kendi cesedini fark ettiklerinde bunu da oyun sanabileceğini düşünür:

*“Onca çocuk hiçbiri --
İnsan loş bir odada çok eski
Bir uykuya yatsa da
Gergin saat, uyunmaz.”*

⁶² **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 96-97.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

.....
 Çıkmaz sokak, bir küçük kız
 Daldığı tatlı oyunda
 Yerde seni görse ve bunu da
 Oyun sansa, hiç korkmasa.
 Yirmi yedi daire apartman
 Yatmış sanki ölüm uykusuna
 Çıt yok
 Bekler gibi pusuda.”⁶³

Eskiden oturlan semtlere yapılan gezintiler, sokaklar, evler ve komşuların düşündürükleri arasında da çocuklar asla unutulmaz. Buna en iyi örnek **Aklar** (1975)'da yer alan *Eski Sokak* adlı şiirdir. Şiirde kendi ailesini komşularıyla karşılaştıran şairin, çocuklar görüp imrenmesin diye çöplerini kalın kâğıtlarla sararak atmaları bir duyarlılığın olduğu kadar bir kültürün de göstergesidir:

“Küçük ahşap bir dizi evlerdi
 On yıl önce o sokak.
 Sonra geniş caddelere çıktık
 Apartman -- sizden uzak.
 Çocuklar orda büyüdü
 Orda okula gitti,
 Komşunuzduk ama görüşemedik
 Hiç vakit yoktu.

.....
 Girer miydi evinize, yer miydi
 Turfanda bir meyva, iyi bir besin
 Kalın kâğıtlarda çöplerimiz --
 Çocuklar görüp imrenmesin!

.....
 Kimi günler evdeydim
 Masada kâğıtlara kapanarak.
 Ne de çok çocuk
 Sesleriyle dolardı sokak.

.....
 Bitmezdi makinede dikişin,
 Kimdin sen, bitişik komşu?
 Üç yavrunla kalmışsın

⁶³ A.g.e., s. 223-224.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Bir tanıdık söylemişti.”⁶⁴

Bu şiirde, makinesiyle dikiş dikerek çocuklarının ve kendinin geçimini sağlayan komşu kadın **Beyler** (1978) adlı şiir kitabındaki *Yüzünden* adlı şiirde de karşımıza çıkar:

*“Kime ne kadar baktın
Hem hangi anlamda,
Ne çekti ağırlığın
Hangi kantarlarda?
.....*

*Kervan çıktı yokuşu akşam
Hurda makine
Sıska bir çocuğa
İnce bir zıbın dikti.”⁶⁵*

Bir öğretmen olan Necatigil’in mesleğinden gelen gözlemlerinin de şiirlerine nasıl yansıdığını gösteren en iyi örnek **Çevre** (1951)’de yer alan *Tahta, Kürsü ve Çocuklar* adlı şiirdir. Şiirde öğretmen, fakir bir çocuğa Tevfik Fikret’in *Sabah Olursa* adlı şiirinden iki dize yazdırır ama teneffüste başka bir çocuk bu dizelerin üstünü tebeşirle çizecektir:

*“Tahta sınıfa karşı
Kürsü tahtanın yanında
Sınıfta otuz çocuk vardı.
.....*

*Üçüncü derste tahtaya
Bir öğrenci kalktı fakir
Yaz dedi öğretmen yazdı:
'Hayata neş'e güneştir,
Melâl içinde beşer
Çürür bizim gibi.'*

*Tahta şairin halini
Çocuğunkine benzetti
Üzüntüler, yoksulluklar elinde
Çocuk da çürüyüp gitmişti.*

Dördüncü ders boş geçti

⁶⁴ **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 86-87.

⁶⁵ A.g.e, s. 160.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Zil çalsın bekle çalmaz
 Tebeşiri kaptığı gibi
 Bir çocuk geldi haylaz
 O cânım mısralara
 İki çizgi çizdi çapraz
 Yazdı iri iri: 'Yuha!'
 Kayboldu tahtanın nuru
 Kayboldu tahta
 Sonraki çizgiler altında."⁶⁶

Verilen bu örneklerin dışında çeşitli betimleme, benzetme, örnekleme sırasında da çocuklara yer verildiği görülür. *Kent Sürgünü Bir Ana* adlı şiirde bir parkın betimlenmesi sırasında parkların müdavimi çocuklar unutulmaz. *Buldozer* adlı şiirinde ise bir evin yıkımı sırasında çocukların da olması şairi derinden etkiler. *Sirk* adlı şiirde ise büyüklerin durumu çocukların sirklerdeki durumuyla açıklanmaya çalışılır. Burada, *Evcik* şiirindeki gibi çocukların dünyasından büyüklerin dünyasına geçiş dikkati çeker. *Panik* şiirinde ümitsizliğin betimlenmesinde çocuk dünyasından yararlanılır. *Gece Durumu*, *Küf*, *Güne Doğrulum* gibi şiirleri de bunlara ekleyebiliriz.

"Gibi" edatıyla yapılan ve çocuğun temiz, saf dünyasına yapılan benzetmelere örnek olarak *Kösele*, *Sıralar*, *Nedamet*, *Kösele*, *Çıt Yok Bellekte* adlı şiirler verilebilir. Bunların dışında sanatçının çocuk saflığı ve hayranlığıyla doğaya bakışı sırasında dağlar, rüzgâr gibi coğrafik ve meteorolojik adlar da "tertemiz ve saf oluşları bakımından çocuğa benzetilir. *Çevre* (1951)'de yer alan *Duman* adlı şiiri buna örnek olarak verilebilir. *Acındırmalar* adlı şiiri ise "sanki" ile yapılan bir benzetme olarak karşımıza çıkar.

Masalların alegorik anlatım derinliğinden yararlanan Behçet Necatigil'in şiirlerinde Doğu ve Batı kültüründen gelen masallara da yer verdiği görülür. Bu, onun şiirlerine fantastik bir boyut da katar.⁶⁷ Masal dışında, çocuk dünyasıyla ilgili olarak ninni, uyku, rüya gibi unsurlar da Behçet Necatigil'in şiirlerinde içtenliğini yaşanmışlıktan alan ve çocukluğun acı deneyimlerinin ve bu deneyimlerin izlerinin onların ilerideki yaşamlarını nasıl etkiledi-

⁶⁶ *Şiirler 1938-1958*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995, s. 77-78.

⁶⁷ TARIM, Rahim, *Kültür, Dil, Kimlik (Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası)*, Özgür yay., İstanbul 2002, s. 112.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4 / 1-I Winter 2009*

ğini gösterebilmek amacıyla kullanılır. Bu şiirlerin çatısı, anıların depreştiği gecelerde veya geçmişini hatırlatan bir durumda geçmişle şimdi arasında yapılan mukayeselerle kurulur. Bu konu, yukarıda da değindiğimiz gibi daha önce başka bir çalışmada ayrıntılı olarak işlendiği için bu konuya burada girmiyoruz.

Behçet Necatigil'in şiirleri dışında, şiirleşmemiş dizeler ve şiir üzerine düşüncelerinin yer aldığı **Bile / Yazdı** (1979) adlı kitabında yine çocuklar unutulmamıştır:

*"Bir sokağa çıkmayın önde gider para, çeker arsız
bir çocuk eteğinden";*

*"Evlilikte bir evi birlikte evlendirmek / Uçurmak
çocukları yeni yerlerine";*

*"Kadınlar çocuklar hele kadınlar, / Gözleri hep göz-
leri önünde olalım.";*

*"Kuruntular, kıskançlıklar – hayatı zehir eder /
çokları. Çekerler, çektirirler. Bir ona, bir ona / bakar ço-
cukları.";*

*"Yazlık sinemalardan gece yarılarında saçlar / alın-
lar terli, eve dönüşleri, anne baba omzunda / fıldır fıldır
gözleri, ya da uyumuşlar, tatlı / çocuklar." ⁶⁸*

Şairimizin radyo oyunlarında da çocuklara yer verildiği görülür. *Kadın ve Kedi* adlı oyununda konuşan iki adamdan birinin çocuğu kendi kendine oynamaktadır. Konuşmalar sırasında çocuğun kendi kendine oynamasını yadırgayan adama diğeri "çocuklar da büyükler gibi" der. Çocuksuz olan diğeri adam da çocuk sahibi olmayı isterdim, diye cevap verir.

Yıldızlara Bakmak adlı oyunda ise, o güne kadar yıldızlara bakmamış olan bir adam, rasathanede görmeyi umduğu yıldızlardan sonra çoluk çocuğunu ardında bırakıp bilinmeyen bir yere gitmekten söz etmektedir.

Son Tren adlı oyunda da izleri sürülen evli çiftin çocuklarının olmayışı mutsuzluklarının nedeni gibi gösterilir.

⁶⁸ **Bile/Yazdı**, Ada Yay., İstanbul 1979, s. 14, 19, 22, 24, 29.

Emekli adlı oyunda ise devlet dairesindeki bir memur odasına "kuş sesleri ovalara yayılır" adlı çocuk şarkısını söyleyerek girer.

Kutularda Sinek adlı oyunda ise bir eleştirmenle bir yazarın konuşmalarına yer verilmiştir. Yazar, çoluk çocuk gibi sorumluluğu olmadığı kendini tamamen edebiyata verebildiği için eleştirmene imrenir.

Üç Turunçlar adlı oyunda ise bir prodüktör, bir oyuna çocukluğunda dinlediği bir masalı eklemiştir.

Süslü Karakol adlı oyunda ise bir handa çalışan iki komşu esnafın konuşmalarına avluda oynayan çocukların sesleri karışır. Çocukların ebecilik oyununda saf bir çocuk olan Ali'nin ebe oluşuna hallaç da, terzi de üzülürler.

Pencere adlı oyunda da yaşlı ve yatalak bir kadının penceresi önünde can çekişen bir kedi ile oynayan çocuklar vardır. Çocukların ölümden habersiz ölüm hakkında konuşmaları oyundaki dramatik etkiyi arttırır.

Uzunköprü adlı oyunda ise insanî ilişkiler üzerine konuşan bir kadın ve bir erkek vardır. Kadın, konuşmaları sırasında daha önceleri bir arkadaşının kızının kendi yüzündeki yapmacık gülüşleri fark ettiğini hatırlar. Çocuğun "O teyze neden hep gülüyor?" diye annesine seslenişi sürekli kulaklarında çınlar.

Beşik adlı oyunda ise ölü doğan iki çocuğundan sonra oyun çağındaki kızlarını da toprağa vermiş bir çift vardır. Adamın hammallara taşıdığı bir beşiğin içinde kendi kızıyla özdeşleştirdiği çocuğun vaktiyle istediği bir taş bebek vardır.

Sonuç ve Değerlendirme

Her insan gibi, sanatçı da 'gerçeklikler dünyası'nda yaşar. İçinde yaşanan bu gerçeklikler dünyası için Erich Rothacker "Wirkwelt" terimini kullanır. Her insan gibi sanatçı da içine doğduğu kültürle bağlantılı olarak bu gerçeklikler dünyası (Wirkwelt)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

içinde kendi ilgi alanına giren 'şey'leri fark eder. Buna da "Merkwelt" yani "fark edilen, ilgi alanımıza giren" dünya denir.⁶⁹

Başlangıçta sanatçının ilgi alanına giren 'şey'lerin seçimi ve çeşitliliği zaman içinde onun kendi kişisel gelişimine bağlı olarak gelişir. Bunda felsefi bir terim olarak kullanılan 'farkındalık'ın da ayrı bir önemi vardır. Farkındalık, yaptığı seçimlerin, edimlerinin bilincinde olmak demektir. Necatigil, bu özelliğiyle farkındalık'ı geliştirmiş, sahil bir şairdir.

Hemen hemen her sanatçı gibi Necatigil'in de eserlerinde çocuklara yer verdiği görülür. Ancak, Necatigil, yukarıda anılan ve çocuklar için yazıldığı düşünülebilecek bir tek şiir dışında çocuk şiiri yazmamıştır. Bu çocuğu dışlamak değil aksine geleceğin büyüğü olan çocuğu yaşamın tam da ortasında değerlendirmektir. Bakıma ve korumaya muhtaç çocuğun ve onun etrafında gelişen duygu ve düşüncelerin insan yaşamında ne denli önemli olduğu onun bu tür şiirlerin ortak yanıdır.

Necatigil'in kendi çevresinde yaptığı gözlemlerinde de çocuklar onun sanatçı dikkatinden kaçmaz ve ilgi alanına (Merkwelt) girerler. Duyarlılığın çocukluk döneminde başladığını düşünen Necatigil, çocuk ve çocukluğa özel önem verir. Ancak, Necatigil, bu konudaki duyarlılığını sadece bu dönemi öne çıkartarak veya basite indirgeyerek değil, sanatıyla yoğurarak sergiler.

Evcik şiirinde olduğu gibi bazen bir çocuk oyunundan genelleme yapılarak sanatın merkezindeki insana ve yaşamın zorluklarına ışık tutulur. Bu, bugünden geleceği gören ve yorumlayabilen bir sanatçı bakışıdır. Bu bakışta, insan yaşamında doğabilecek her türlü acı ve kederden çocukların da pay aldığı ve alacağı yolundaki karamsarlık hakimdir.

Burada Necatigil'in şiirlerinin diğer önemli bir özelliği ortaya çıkar: Yaşanmışlık... "Bana çarpmayan şey yankımaz bende"⁷⁰ diyen şair, *Kıtsık* şiirinde olduğu gibi şiirlerinin konularını hemen hemen hepsini kendi yaşamından ve çevresinden almıştır. Yaşanmışlıktan gelen bu içtenlik onun şiirini daha etkileyici kılar.

⁶⁹ TARIM, Rahim, *Kültür, Dil, Kimlik (Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası)*, Özgür yay., İstanbul 2002, s. 315.

⁷⁰ NECATİGİL, Behçet, *Düzyazılar II*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999, s. 45.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

Necatigil'in şiirlerinde parklar ve sokaklarda yapılan gezintiler, gidilen davetler, yemekler ve sergilerdeki gözlemlerinde, ölüm konusu dahil tüm düşüncelerinde çocuk/lar mutlaka vardır. Görülen ve gözlemlenen bir durum karşısında veya anıların tetiklendiği gecelerde yapılan çocukluğa geri dönüşlerde de çocukluğun acı tatlı deneyimleri onun şiirlerine geçmişle şimdi arasında yapılan mukayeselerle girer.

Sanatçı bu dünyaya bir çocuk saflığı ve hayranlığı ile bakar. Necatigil'in de dünyaya çocuk gözüyle baktığını söylediği şiiri *Camgöz'* de olduğu gibi, çocuğun o saf ve tertemiz dünyasını birçok şiirine benzetme unsuru olarak da almıştır. Öte yandan şairin yaptığı ev, aile, bahçe, sokak, park vb. betimlemelerinde de çocuk hep vardır.

Necatigil'in şiirleşmemiş dizelerinde ve radyo oyunlarında da çocuklara yer verdiği görülür. Şiirin ana ekseninin "yaşama azabı" olduğunu ifade eden şairin bu dizelerinde ve oyunlarındaki çocuklara bakışı değişmez. O, çocukta geleceği görür.

Her ne kadar Necatigil'in şiir anlayışı dönemlerle izah edilmeye çalışılsa da onun çocuk konusundaki özel dikkat ve duyarlılığı değişmez. Aksine, şiir anlayışı ve tekniğinde yeni arayışlar sürerken bu dikkat ve duyarlılığın artarak derinleştiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

NECATİGİL, Behçet, **Bile/Yazdı**, Ada Yay., İstanbul 1979

NECATİGİL, Behçet, **Düzyazılar II**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999.

NECATİGİL, Behçet, **Şiirler 1948-1972**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994.

NECATİGİL, Behçet, **Şiirler 1938-1958**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1995.

NECATİGİL, Behçet, **Şiirler 1972-1979**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*

TARIM, Rahim, **Kültür, Dil, Kimlik (Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası)**, Özgür yay., İstanbul 2002.

YAVUZ, Hilmi, **Yazın, Dil, Sanat**, Boyut Yay., İstanbul 1996.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4 / 1-I Winter 2009*